

53 Z. HÆGGSTRÖM – J. V. SNELLMAN 14.IV 1843
 HUB, JVS handskriftssamling

Stockholm, d. 14 April 1843.

Käre Broder!

Gud vare lof, att Du är vid helsan, och att intet obehagligt träffat Dig!
 – Vi hafva en tid varit oroliga och nog undrat på, att Du på hela tiden
 icke låtit höra utaf Dig. Hugo, som i början af året, sedan Du gifvit
 honom löfte om bref, vid hvarje post, som inträffade, utropade: ack, nu
 är det bref från Farbror Snellman, kom upp en dag i förra veckan och
 sade så djupsinnigt och allvarsamt: Vet pappa, jag tror att Farbror
 Snellman glömt bort oss! – Så mycket större var nu glädjen; ditt bref
 kom sist*(idne)* Söndag på e. m., och jag skickade genast ned Lotten
 med brefvet till Mamma, emedan jag sjelf var hindrad af Gutenbergska
 Stiftelsens FörvaltningsUtskott, som då hade sin sammankomst hos
 mig. Jag kom icke ner förrän sednare på aftonen, sedan jag gjort min
 promenade; den första glädjestormen hade då lagt sig; men jubelsalvor
 stormade ännu emot mig från alla håll, och det första, jag fick göra, var
 att gå upp på min kammare efter penningar, för att honorera din
 anvisning, och efter Mammans ordination fingo nu våra 6 barn hvar sin
 12 skilling, och hvar och en skyndade att få den påtecknad med ditt
 namn och dagens datum, till att förvaras som ett minne af din sköna
 barnakärlek och din välvillja för de små. Mammans ögon fuktades, när
 pappa utdelade dessa kärleksoffer till barnen, der de stodo omkring det
 dukade aftonbordet med spända ögon på de nya sedlarna. Hugo
 öfverraskade mig med att ganska redigt och lätt uppläsa för mig ditt
 bref, och Iwar med att hjälpa honom till rätta, när han staplade på
 något ord; som bevisade, att barnen tillsammans läst det så ofta, att
 den yngre, som icke kunde läsa, ändå visste, hvad der stod. – Min
 hustrus och min aftonandakt, när alla hade gått, och vi lagt oss till
 hvila, var ditt bref till henne, som hon uppläste för mig. – Du har gjort
 vårt hus till ett lycksalighetens hem genom den kärlek och vänskap, Du
 egnadt oss alla, och gjutit ett solljus öfver våra husliga förhållanden,
 på en gång värmande, lifvande och ledande. Gud välsigne Dig för allt
 detta goda! Jag kommer nu ihåg den Persiske husfaderns ord, när han
 hade fått en Grekisk filosof i sitt hus, att med honom var det, som
 hade en god Genius flyttat in i hans hem. Minnet af Dig skall lefva i
 välsignelse hos oss och våra barn, länge, länge, och med Guds hjälp
 hålla tillsammans och föröka det lilla goda, Du redan funnit der. – Men
 nu skall Du icke längre uppehålla Dig med brefskrifning till barnen, de
 hafva hvar och en fått sitt bref; och mera bör det icke vara; så som det
 nu är, är det hvad det bör vara, en dyrbar åminnelse, som skulle förlora
 af sin helgd, om den mångfaldigades. – – –

Mamma, Phia och Lotten äro, jemte Thilda Thalín i kyrkan, faster
 och jag med de små sitta hemma på Långfredagen. Min Gudstjänst är,
 att jag skrifver till Dig. Gifve Gud, jag kunde rätt uppskatta dina
 lidanden, min Broder! jag vet för visso, att den passionsbeträktelsen
 icke skulle vara någon för Långfredagen främmande sysselsättning. Jag
 längtar att komma till det ljus, som upplyser all verlden; jag har från
 barndomen känt verkningarna deraf i saliggörande ögonblick af aning
 och fröjd samt i lidandets reningsarbete; när man är gammal vorden,
 plockar man sina skatter tillsamman och ville väl veta, hvad egentliga
 behållningen är af alltsammans. Är detta människofunder, eller är det

Guds verk? *Måste* icke människan falla, på det Guds kärlek skulle blifva uppenbar? Jag menar: Är icke kärleken det högsta Gud velat uppenbara för människan? Är icke kärleken det mysterium, som möter forskaren på naturens och andens område? Är icke kärleken högre än allt förnuft och just den heliga hemlighet, förbehållen Gud allena, hvars verkningar låta människan inse, att den menckliga tanken, förnuftet i all sin härlighet, ändock icke kan begripa allt, utan att, äfven denna människans högsta förmåga, finner en magt, icke stridande mot förnuftet eller ett oförnuft, men en magt, inför hvilken det menckliga förnuftet, qualitativt (icke blott quantitativt), måste vara en ringa ting, eftersom det icke kan fatta, begripa, från roten utleda och reconstruera detta factum, som öfvergår allt begrepp och icke tillåter tanken att komma sig vid annorlunda än förnimmande, varseblifvande och sägande: det gör så. Kärleken är lifvet, är just det, som vi aldrig kunna begripa, men den resekost, som vi tära på alla dagar, vi och med oss all verlden; kärleken är Guds kraft i naturens som i andens verld och en hemlighet för allt förnuft. – Nu, min Bäste! det ljus, som upplyser all verlden, är det tanken (förnuftet) eller kärleken, teorien eller praxis (den gudomliga nämligen)? Är den smula förnuft, människan fått på sin lott, och som hon kallar i sin förmäthenhet oskickligt nog Guds förnuft, det, som upplyser all verlden och upplyfter äfven människan till änglars andelif i Guds härlighets åskådande, eller är det Kärleken, Guds kraft i de svaga, denna andekraft, som handlar, som lefver, som lider, som fröjdas, som välsignas på korset och uppstår ur grafven ny och förklarad? Jag tror på mysterier och alla mysteriers mysterium, Kärleken; och, om någon har varit värdig att lära verlden inse naturen (och nödvändigheten för tanken) af detta mysterium, så är det du, kärleksrike Snellman. Det ljus, jag längtar komma till, som upplyser all verlden, är det ljus, jag fordrar af Dig öfver sambandet emellan människans förnuft och Guds kärlek, mellan förnuft och uppenbarelse. Det är en ren omöjlighet, att den Heliga Skrift, som är ett uppenbart Guds underverk, när man ställer henne i bredd med andra historiska urkunder, kan vara annat än den gudomliga kärlekens uppenbarelse till människan, bestämd att genom verkningarne af denna heliga kärlek upplyfta från den ena härligheten till den andra i erfandet af Guds kärlek och nåd, i lidande och handling. – Denna människoslägtets uppfostran har Gud förbehållit sin heliga kärlek och gifvit människan förnuftet, endast för att beundra hans vägar och tillbedja. Det är detta, Du är kallad till att lära oss; för att uppfylla denna stora bestämmelse har Gud pålagt Dig lidanden, kamp och strid, som få människor kunna göra sig ett begrepp om, men hvaraf jag sett då och då en skymt i dina tårglänande ögon, och om hvilka jag hade den förhoppning, att de skola leda Dig till erfarenhet af hemligheterna i Guds råd om människans bestämmelse. – Likasom Frälsaren icke gaf oss en lärobyggnad, en begreppssammanställning i system, utan i handling, lidande och ord gaf en concret bild af det eviga lifvet i Gud, så måste ock hvar och en, som skall upplösa philosophiens stora problem, andens restitution till frid, och ljus och salighet, hafva genomlevvat kärlekslifvet i Gud, för att kunna upplysa oss om sambandet mellan det outransakeliga, som blott kan erfaras, och det tänkbara, som kan genomtänkas och begripas. – Du har en gång förr lett åt mina fromma förhoppningar; men, om Gud förlänar lifstid och helsa, den dag varder osvikligen kommande, då Du vänder din bog åt detta håll, man må kalla det theosophiens eller supranaturalismens; man måste derhän om filosofien skall uppfylla sin bestämmelse att bringa själens och andens krafter under enhetens

frid och harmoni. – Se der min passionsbetraktelse,

Jag måste hafva suttit länge och petat och stafvat på dina cirklar, ty, just som jag slutade, kom Mamma hem från kyrkan och bådade mig ned till predikan. Det var en Wallinsk. – Min Herre Gud! Huru kan man behandla en sådant ämne med denna köld, med denna ytlighet? – Moralkakor på Christi Lidande! Nej, nej, Wallin var en hög ande; men honom som de andra vår tids vältalare fattas andelig erfarenhet och andens djup. Innan detta decennium gått till ända, är Wallin anti-querad, och dertill skall Hegelska Philosophien genom Dig verka det hufvudsakliga. – Jag är högst nyfiken att få något begrepp om *Andens Vdsende*. Jag gissar, Du är populär; låt mig vid tillfälle få ett kort utkast öfver innehållet! – Kanske trycker Du arbetet i Helsingfors, och på eget förlag? Gör det, om Du så tycker! Jag har så mycket manuskript liggande, att jag icke utom i nödfall tager emot något nytt. Af *Läran om Staten* har jag fått 59 Exemplar på 39 ställen, som jag till Dato fått in på tabellen, 8 Exemplar i Uppsala, 7 i Lund och 7 hos Isberg äro de största talen, på många ställen, 17 af 39, icke ett enda exemplar såldt, för öfrigt 1, 2, 3, 4 (på 2 ställen), 5 på ett. Du ser således, att uppmuntran icke är stor. – Så mycket mer tröstande var det att höra, det Wasenius sålt ut; jag skrifer i dag till Frenckell & Son i Åbo och Helsingfors att dela med sig, om de ha något öfver hvad de sjelfva behöfva. – Aftonbladet har betett sig lättsinnigt, fladderaktigt och skamlöst som vanligt. Samma dag Du skref till mig, hade det den vackra artikel, jag nu skickar Dig utklippt ur bladet. Första påstötningen om din bok i Minerva har Askelöf sjelf skrivit, som man ock ser af stilen. Johansson påstår, att han är den mannen, som der citeras hafva sagt om din bok, att hon vore en »skatt af sundt förnuft». Denna bit klippte Arwidsson ut och skickade till någon god vän i Finnland att införas i Åbo Tidningar, och han är det äfven som låtit i Minerva införa noticen om dina föreläsningar med thy åtföljande reflexioner. Dagligt Allehanda har i Numeris 44 och 45 för den 22 och 23 Februari haft en kort, föga sägande, Anmälan, der ditt arbete kallas »förtjenstfullt» och säges »fylla en länge öfverklagad lucka i den Svenska litteraturen» samt äfven berömmes för sin begriplighet, i motsats till din lärovers, öfver hvars svårfattlighet man klagat. För öfrigt finnes der ingenting annat än några citationer och innehållsförteckningen. Men Du har väl tillfälle att sjelf få läsa Allehanda, gissar jag. Kunde du svarfva ihop någonting nått åt mig att taga in i en <***> <***>, unnade jag allt Aftonbladet ett piller, om det ock skulle åstadkomma uppkastning; ty något högre vore i sanning ej att önska <***> en liten strid kunde uppkomma, hvarigenom Aftonbladets ytlighet och skamlöshet lades i full dager, så att allmänheten också kunde begripa, huru Aftonbladet talar i fåvitsko. – Jag längtar att höra, huru det går med ditt engagement vid universitetet. I dubbelt afseende skulle det glädja mig; men vår Herre har uttänkt det bästa för Dig; det kan Du vara säker på.

Nu, till slut, hvad jag hade bordt börja med, mina varmaste tacksägelser för den goda sedeln (100 Riksdaler sedlar b(anc)o) och allt det besvär jag förorsakat Dig och din vän, Lector Ståhlberg! Nu ber jag Dig fullkomna måttet af din och hans godhet att begagna inneliggande Fullmagt till utbekommande af lagret hos H:r Cederwallner och dess deponerande till försäljning under hand hos H:r Lector Ahrenberg, om han har den godheten att villja besvara sig dermed. – Men säg mig, min bästa Bror! huru skall det gå till att få böcker honom tillskickade, som icke har bokhandlarrättigheter? Om det vore blott 1 Exemplar af

hvar bok, anginge det väl icke stort censuren och tullen; men, när flera Ex~~e~~mplar skickas, skall man ju säga, att det är handelsvara och confiscera henne, då hon befinner adresserad till obehörig man. När jag får Ahrenbergs quitto på de mottagna böckerna, torde jag ock af honom erhålla anvisning, huru med försändningarna bör tillgå. – Bed H:r Lector Ståhlberg, om han icke förut lagt sig Bibliothek i Populär Naturkunnighet, hålla tillgodo i Ex~~e~~mplar såsom en liten erkänsla för hans besvär. Har han detta verk förut, så bed honom välja sig några andra artiklar till ungefär samma belopp! – Nu måste jag skynda och be Dig, som berömmar mina värdade bref, ursäktat alla plumpar, snedheter och förvändheter på mångahanda sätt. Om någon är ovig och oöfvad att skriva bref, så är det jag; men jag hoppas, Du icke tillräknar mig så högt, hvad som brister. Jag har velat utgjuta mitt hjerta för Dig, ty jag väntar af Dig och Hegelska Philosophien en ny period för Svenska literaturen. Alla helsa. Mamma skulle raspa några ord; får se, om hon hinner tillbaka, innan jag måste försegla brefvet. Gud välsigne Dig Broder med allt godt!

Din Vän Zacharias Hæggström.

54 E. F. HÆGGSTRÖM – J. V. SNELLMAN 14.IV
1843
HUB, JVS handskriftssamling

Långfredagen kl. 1/2 6

Min Goda Magister Snellman!!!

Jag har nu varit oppe hos min Zachris och hört honom läsa sitt bref till allas vår saknade vän Mag. Snellman. Jag är så nöjd dermed, då jag undantar det stället, der Han yttrar sig: att flere bref till barnen skulle ohelga dem de redan fått (jag mins ej *rätt* uttrycket) men så ungefärligen ligga de mig i sinnet. Zachris inser bättre än vi, huru dyrbar tiden alltid är för Mag. Snellman och jag hörde Honom säga vid middagsbordet att Han skulle förbjuda vår goda vän, att vidare hindra sig med bref till barnen, då de redan äro så lyckliga att äga ett var af sin kärleksfulla Farbror Snellman. Så var och min goda Gubbes mening och det kan jag ej ogilla, fast jag ej kan gilla orden hvarmed Han frambragt sin mening. Mag. Snellman uppfattar honom kanhända bättre än jag och då är jag nöjd. Hade Mag. Snellman god tid, så skulle jag be om ett hvarje post dag för oss alla, och jag är öfvertygad, att uti hvarje nytt bref skulle alltid något nytt lärorikt skönt och godt finnas som påminde oss om hvad vi förlorat uti vår oförgätelige vän Mag. Snellman Jag skulle ej få skriva många rader, och derföre skyndar jag att tacka så innerligt för senaste kärkomna brefvet det var så efter längtat. *Det undrar väl ej Mag. Snellman på häller.* Det har blifvit oss alla ett behof att få höra af vår vän! att veta Honom *må väl* och med det villja vi nöja oss tils möjligen tid blir för Honom att språka en stund med oss. Vi veta nog att stunderna äro dyrbara – det pridikar Z för oss. *men men* vi måste ändå få hoppas på, att någon gång få höra af den som dagligen ligger oss i hågen. Många ja många hjerteliga hälsningar från oss alla stora och små. jag skall ej länge dröja innan jag besvarar kärkomna brefvet till dess innesluta vi oss alla i Mag.